1996. 224 s.

## ZAMONAVIY PEDAGOGIK YONDASHUV ASOSIDA OILA VA MAKTAB HAMKORLIGINING INNOVATSION MODELLARI VA ULARDAN FOYDALANISH

**L.M. Qoraxonova**

*Qori Niyoziy nomidagi TPMI "Mahalla-oila-maktab hamkorligi" ilmiy tadqiqot bo'limi boshlig'i, pedagogika fanlari doktori (DSc), katta ilmiy xodim*

Har qanday davr va tuzumda ijtimoiy munosabatlarning mazmunini aniqlash va ularni to'g'ri tashkil etish tarbiyaning samarali tashkil qilinishi uchun asosiy mezon hisoblanadi. Yosh avlod tarbiyasi ham zamon va makonga mos ravishda, muayyan maqsad asosida yo'naltiriladi.

Tarbiyaning maqsadi va vazifalari ijtimoiy tuzumning mohiyati, rivojlanish darajasi, ijtimoiy munosabatlar mazmuni, shuningdek, jamiyat fuqorolari dunyoqarashi, intilishlari va orzu-niyatlari asosida belgilanadi. Tarbiya jarayoni xususiyatlarini chuqur anglab, ularni inobatga olgan holda tashkil qilish, maqsadga erishish va vazifalarni samarali hal etish imkonini beradi.

Tarbiya g'oyasi turlicha ifodalanishi mumkin bo'lsa-da, u doim yo'naltiruvchanlik xususiyatiga ega bo'lib, uning asosiy ob'ektiga ko'ra yakdillikni namoyon etadi.

Avangard pedagogika ta'lim va tarbiya jarayoniga innovatsion g'oyalar, kreativ yondashuvlar va zamonaviy texnologiyalarni joriy etishga qaratilgan ilg'or pedagogik tizim sifatida qaraladi. U an'anaviy pedagogikadan farqli ravishda o'quvchini faol sub'ekt sifatida e'tirof etadi va uning shaxsiy rivojlanishini ustuvor vazifa qilib qo'yadi. Bunda ta'lim jarayoni hamkorlik, muloqot va ijodiy faoliyat asosida tashkil etiladi.

Mazkur yondashuv oila va maktab o‘rtasidagi munosabatlarni ham yangi mazmun bilan boyitadi.

An’anaviy holatda oila va maktab hamkorligi ko‘proq rasmiy uchrashuvlar, ota-onalar yig‘ini yoki alohida maslahatlar bilan cheklanib qoladi. Bu esa zamonaviy ta’lim talablariga to‘liq javob bermaydi. Avangard pedagogika esa mazkur hamkorlikni faol, interaktiv va doimiy jarayonga aylantiradi. Jumladan, axborot-kommunikatsiya texnologiyalari yordamida ota-onalar va o‘qituvchilar o‘rtasida uzluksiz muloqot yo‘lga qo‘yiladi, ta’lim jarayoni haqida tezkor axborot almashinuvi ta’minlanadi. Bu esa bolaning ta’lim jarayonidagi ishtiroki va natijalarini yanada yaxshilashga xizmat qiladi.

Avangard pedagogika doirasida ota-onalar ta’lim jarayonining faol ishtirokchisiga aylanadi. Ular nafaqat nazoratchi, balki hamkor, maslahatchi va qo‘llab-quvvatlovchi sifatida ishtirok etadi. Masalan, loyihaviy ishlar, tadqiqotchilik faoliyatlari, ijtimoiy tashabbuslar kabi jarayonlarda ota-onalarning ishtiroki bolaning qiziqishi va motivatsiyasini oshiradi. Bu esa o‘quvchining nafaqat bilim olishiga, balki uning ijodiy va tanqidiy fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirishga ham ijobiy ta’sir ko‘rsatadi.

Shuningdek, avangard pedagogika oila va maktab hamkorligida shaxsga yo‘naltirilgan yondashuvni ta’minlaydi. Har bir o‘quvchining individual xususiyatlari, qobiliyatlari va ehtiyojlari inobatga olinadi. Ota-ona va o‘qituvchi hamkorligida bola uchun mos ta’lim traektoriyasi ishlab chiqiladi. Bu esa o‘quvchining imkoniyatlarini to‘liq ro‘yobga chiqarishga xizmat qiladi.

Avangard pedagogikaning yana bir muhim jihati – milliy va umuminsoniy qadriyatlarni uyg‘unlashtirishdir. Oilada shakllangan ma’naviy qadriyatlar maktabda zamonaviy ta’lim mazmuni bilan boyitiladi. Bu jarayonda vatanparvarlik, mas’uliyat, mehr-oqibat, hamjihatlik kabi sifatlar shakllantiriladi. Natijada, jamiyatda o‘z o‘rniga ega bo‘lgan, ma’naviy barkamol shaxs tarbiyalanadi.

Bundan tashqari, ta’lim va tarbiya jarayonida yuzaga keladigan turli muammolarni hal etishda ham avangard pedagogika muhim ahamiyat kasb etadi. Masalan, o‘quvchining ta’limga bo‘lgan qiziqishining pasayishi, intizom muammolari yoki ijtimoiy moslashuvdagi qiyinchiliklar oila va maktabning birgalikdagi innovatsion yondashuvi orqali samarali hal etiladi. Bu jarayonda psixologik qo‘llab-quvvatlash, individual yondashuv va ijtimoiy faoliyat elementlari muhim o‘rin tutadi.

Umuman olganda, avangard pedagogika asosida tashkil etilgan oila va maktab hamkorligi ta’lim sifati va samaradorligini sezilarli darajada oshiradi. U o‘quvchilarda mustaqil fikrlash, tadqiqotchilik va ijodiy yondashuv ko‘nikmalarini shakllantiradi, shuningdek, ularning ijtimoiy faolligini kuchaytiradi. Eng muhimi, mazkur yondashuv orqali bolaning shaxsiy rivojlanishiga kompleks va tizimli ta’sir ko‘rsatiladi.

Avangard pedagogika yoshlar pedagogikasini yangi bosqichga ko‘tarib, ta’lim jarayonini insonparvar, innovatsion va samarali tizimga aylantiradi. U yoshlarning intellektual, ijtimoiy va ma’naviy rivojlanishiga kompleks ta’sir ko‘rsatib, ularni zamonaviy jamiyat talablariga mos, mustaqil va kreativ fikrlaydigan shaxslar sifatida tarbiyalashga xizmat qiladi. Shu bois, avangard pedagogik yondashuvlarni ta’lim tizimida keng joriy etish bugungi kunning muhim vazifalaridan biri hisoblanadi.

Hozirgi ta’lim tizimida oila va maktab hamkorligini takomillashtirish muhim ahamiyat kasb etmoqda. Ayniqsa, avangard pedagogika sharoitida mazkur hamkorlikni innovatsion asosda tashkil etish zarurati ortib bormoqda. Bu jarayonda an’anaviy yondashuvlar bilan bir qatorda yangi pedagogik modellardan foydalanish ta’lim va tarbiya samaradorligini oshirishga xizmat qiladi:

1-model - integrativ hamkorlik modeli oila, maktab va ijtimoiy muhit o‘rtasidagi o‘zaro aloqalarni bir butun tizim sifatida qarashga asoslanadi. Mazkur modelda o‘qituvchi, ota-ona va o‘quvchi yagona maqsad yo‘lida hamkorlik qiladi. Bu yondashuv bolaning shaxsiy rivojlanishini kompleks ravishda ta’minlab, ta’lim va tarbiya jarayonida uzviylikni kuchaytiradi. Integrativ model orqali bola uy va maktabda bir xil talab va qoidalar asosida tarbiyalanadi, bu esa uning ijtimoiylashuvini osonlashtiradi.

2-model - raqamli hamkorlik modeli axborot-kommunikatsiya texnologiyalari asosida oila va maktab o‘rtasidagi munosabatlarni tashkil etishni nazarda tutadi. Ushbu model doirasida elektron kundaliklar, onlayn platformalar va ijtimoiy tarmoqlar orqali doimiy muloqot ta’minlanadi. Natijada ota-onalar farzandlarining ta’lim jarayoni haqida tezkor va aniq ma’lumotga ega bo‘ladi. Raqamli hamkorlik modeli ta’lim jarayonining shaffofligini oshirib, o‘qituvchi va ota-ona o‘rtasidagi ishonchli aloqani mustahkamlaydi.

3-model - loyihaviy hamkorlik modeli ota-ona, o‘qituvchi va o‘quvchining birgalikda amaliy faoliyatda ishtirok etishiga asoslanadi. Bunda turli loyihalar, tadqiqot ishlari va ijtimoiy tashabbuslar tashkil etiladi. Masalan, “Oilaviy tadqiqot”, “Ekologik kuzatuv” kabi faoliyatlar orqali o‘quvchilarda tadqiqotchilik ko‘nikmalari shakllanadi. Ushbu model o‘quvchilarning ijodiy fikrlashini rivojlantirib, ularni faol sub’ekt sifatida namoyon bo‘lishiga imkon yaratadi.

4-model - shaxsga yo‘naltirilgan hamkorlik modeli har bir o‘quvchining individual xususiyatlarini hisobga olishga qaratilgan. Mazkur modelda ota-ona va o‘qituvchi bolaning qobiliyati, qiziqishi va ehtiyojlarini o‘rganib, unga mos ta’lim yo‘nalishini belgilaydi. Bu esa o‘quvchining shaxsiy rivojlanishini ta’minlab, uning ichki imkoniyatlarini ochib berishga xizmat qiladi.

5-model - qadriyatlarga asoslangan hamkorlik modeli oila va maktab o‘rtasidagi munosabatlarni ma’naviy-axloqiy asosda tashkil etishni nazarda tutadi. Bu modelda milliy va umuminsoniy qadriyatlar ustuvor ahamiyatga ega bo‘lib, o‘quvchilarda vatanparvarlik, mas’uliyat va ijtimoiy faollik kabi sifatlar shakllantiriladi. Oilada shakllangan qadriyatlar maktabda mustahkamlanib, yagona tarbiyaviy muhit yaratiladi.

Yuqorida keltirilgan modellar avangard pedagogika sharoitida oila va maktab hamkorligini tashkil etishning samarali yo‘llarini ifodalaydi. Ularning har biri ta’lim jarayonini yangi mazmun bilan boyitib, o‘quvchilarning intellektual, ijtimoiy va ma’naviy rivojlanishiga xizmat qiladi. Shuningdek, mazkur modellar oila va maktab o‘rtasidagi hamkorlikni tizimli ravishda tashkil etishga imkon beradi.

Xulosa qilib aytganda, bugungi global sharoitda oila va maktab hamkorligini samarali tashkil etish uchun integrativ, raqamli, loyihaviy, shaxsga yo‘naltirilgan va qadriyatlarga asoslangan innovatsion modellardan foydalanish maqsadga muvofiq.

Ushbu modellar ta’lim va tarbiya jarayonida sub’ektlar o‘rtasidagi hamkorlikni kuchaytirish, o‘quvchilarning shaxsiy va ijtimoiy rivojlanishini ta’minlashga xizmat qiladi.

**Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:**


1. Mirziyoev Sh.M. Buyuk kelajagimizni mard va olijanob xalqimiz bilan birga quramiz. -T.:”O‘zbekiston” – 2017 y. 295 – 297 b.

2. Sh. Mirziyoev. Yangi O‘zbekiston demokratik o‘zgarishlar, keng imkonyatlar va amaliy ishlar mamlakatiga aylanmoqda. – T.: O‘qituvchi MU MChJ, 2021. 7 b.

3. Ota-ona - murabbiy [Matn] / X.Ibraimov, M.Kuronov, J.Fozilov, F.Zaripov; - Toshkent: G‘afur G‘ulom nomidagi nashriyot-matbaa ijodiy uyi. 2024. - 220 b.

4. X.Ibraimov va boshqalar.Najot tarbiyada. -T.: G‘afur G‘ulom nomidagi nashriyot-matbaa ijodiy uyi. -2025. – 60 b.

5. L.M.Qaraxonova. Tarbiyani shakllarini maktab-oila-mahalla hamkorligida tashkil etish mexanizmlari // “Uzluksiz ta’lim” j. –T.: O‘zPFITI. 2025. № 2. –B.70-74.

6. L.M.Qaraxonova. Maktab-oila-mahalla hamkorligi asosida o‘quvchilarda vatanparvarlik va axloqiy sifatlarni tarbiyalash// BELARUS-O‘ZBEK ilmiy-metodik jurnal. 2025 y. № 3. https://gri-journal.uz -B.34-38.